

Strategisk exportkontroll 2007

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2007/08:114 Strategisk exportkontroll 2007 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt motioner i frågor med anknytning till skrivelsen.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och att motionerna avslås.

Till betänkandet är fogat 12 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	5
Utskottet	6
Regler för handel med krigsmateriel	6
Internationellt samarbete – Förenta nationerna	6
Motionerna	6
Utskottets överväganden	6
Internationellt samarbete – Europeiska unionen	8
Motionerna	8
Utskottets överväganden	9
Det svenska regelsystemet – ändringar och information	11
Motionerna	11
Utskottets överväganden	12
Handel med krigsmateriel – svensk utrikespolitik och politiken för global utveckling	13
Motionerna	13
Utskottets överväganden	14
Små och lätta vapen	17
Motionerna	17
Utskottets överväganden	17
Reservationer	22
1. Internationellt förbud rörande klustervapen, punkt 1 (s)	22
2. Internationellt förbud rörande klustervapen, punkt 1 (v, mp)	23
3. Internationellt samarbete m.m., punkt 2 (s, v, mp)	24
4. Svenskt initiativ till en FN-konferens, punkt 3 (v, mp)	25
5. Internationellt samarbete – EU, punkt 4 (v, mp)	26
6. Europeiska försvarsbyrån, punkt 5 (v, mp)	26
7. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 6 (v, mp)	27
8. Riktlinjer avseende krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel, punkt 7 (mp)	31
9. Riktlinjer avseende krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel, punkt 7 – motiveringen (v)	31
10. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (v, mp)	32
11. Krigsmaterielexport och folkrätt, punkt 9 (v, mp)	35
12. Små och lätta vapen, punkt 10 (v, mp)	38
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	43
Skrivelsen	43
Följdmotionerna	43
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	44
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Internationellt förbud rörande klustervapen

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U229 yrkande 3, 2007/08:U314 yrkandena 1–4 och 2007/08:U361 yrkande 11.

Reservation 1 (s)

Reservation 2 (v, mp)

2. Internationellt samarbete m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U217 yrkande 1, 2007/08:U327 yrkande 2 och 2007/08:U361 yrkandena 9 och 10.

Reservation 3 (s, v, mp)

3. Svenskt initiativ till en FN-konferens

Riksdagen avslår motion 2007/08:Sf277 yrkande 2.

Reservation 4 (v, mp)

4. Internationellt samarbete – EU

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U23 yrkande 6, 2007/08:U333 yrkande 1 och 2007/08:U361 yrkande 13.

Reservation 5 (v, mp)

5. Europeiska försvarsbyrån

Riksdagen avslår motion 2007/08:U24 yrkande 7.

Reservation 6 (v, mp)

6. Det svenska regelsystemet – ändringar och information

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U23 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7–9, 2007/08:U24 yrkande 5, 2007/08:U228, 2007/08:U255, 2007/08:U271 och 2007/08:U361 yrkande 12.

Reservation 7 (v, mp)

7. Riktlinjer avseende krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel

Riksdagen avslår motion 2007/08:U230 yrkande 1.

Reservation 8 (mp)

Reservation 9 (v) – motiveringen

8. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U24 yrkandena 1–3 och 6, 2007/08:U230 yrkandena 2–7, 2007/08:U248, 2007/08:U330 yrkande 2 och 2007/08:Sf277 yrkande 1.

Reservation 10 (v, mp)

9. Krigsmaterielexport och folkkrätt

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U206 yrkandena 2–4, 2006/07:U227 yrkande 4, 2007/08:U23 yrkande 3, 2007/08:U24 yrkande 4 och 2007/08:U230 yrkandena 8 och 9.

Reservation 11 (v, mp)

10. Små och lätta vapen

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U217 yrkandena 2–5, 2007/08:U231 yrkandena 1 och 2 samt 2007/08:U361 yrkandena 7 och 8.

Reservation 12 (v, mp)

11. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2007/08:114 till handlingarna.

Stockholm den 24 april 2008

På utrikesutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Urban Ahlin (s), Gustav Blix (m), Carina Hägg (s), Anne-Marie Pålsson (m), Birgitta Ohlsson (fp), Kenneth G Forslund (s), Walburga Habsburg Douglas (m), Kerstin Engle (s), Alf Svensson (kd), Hans Linde (v), Carin Runeson (s), Holger Gustafsson (kd), Mats Sander (m), Olle Thorell (s), Max Andersson (mp) och Ulrika Carlsson i Skövde (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2007/08:114 Strategisk exportkontroll 2007 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, motioner som väckts med anledning av skrivelsen samt motioner som inkommit under den allmänna motionstiden hösten 2006 respektive 2007.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Sedan 1985 har regeringen genom en årlig skrivelse till riksdagen redogjort för den svenska exportkontrollpolitiken. Syftet har hela tiden varit att bidra med underlag för en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll och icke-spridning.

I skrivelse 2007/08:114 redogör regeringen för Sveriges exportkontrollpolitik 2007 avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den faktiska exporten av krigsmateriel under år 2007. Därtill beskrivs det samarbete som pågår inom EU och i andra internationella forum om frågor rörande strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Utskottet

Regler för handel med krigsmateriel

Internationellt samarbete – Förenta nationerna

Motionerna

Vänsterpartiet föreslår i partimotion 2007/08:Sf277 (v) yrkande 2 ett svenskt initiativ i FN om att anordna en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner beträffande vapenexport och vapenhandel. I kommittémotion 2007/08:U217 (v) yrkande 1 förespråkar partiet stöd till en global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges av ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, Arms Trade Treaty.

I flerpartimotion 2007/08:U327 (fp, m, kd, mp, v, c) yrkande 2 efterlyses stöd för ett juridiskt bindande Arms Trade Treaty.

Socialdemokraterna, i kommittémotion 2007/08:U361 (s) yrkande 9, vill se fortsatt stöd till processen rörande Arms Trade Treaty samt, i yrkande 10, till den globala uppslutningen kring och förverkligandet av Ottawakonventionens intentioner.

Miljöpartiet anser, enligt kommittémotion 2007/08:U229 (mp) yrkande 3, att Sverige ska arbeta aktivt för ett internationellt förbud mot samtliga klustervapen.

Vänsterpartiet föreslår i kommittémotion 2007/08:U314 (v) yrkandena 14 att Sverige bör anta den definition av klustervapen som FN antagit, att Sverige ska förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen och även verka för ett internationellt förbud samt att Sverige ska delta i de kommande mötena inom ramen för Osloprocessen.

Socialdemokraterna vill i kommittémotion 2007/08:U361 (s) yrkande 11 se Sverige i en aktiv och ledande roll i Osloprocessen.

Utskottets överväganden

Till följd av ett brittiskt förslag beslutade EU 2005 att verka för att FN skulle utarbeta ett *globalt, juridiskt bindande fördrag om kontroll av vapenhandel (Arms Trade Treaty, ATT)*. Tanken är att alla överföringar av vapen (import, export och transitering) ska kontrolleras och ett internationellt regelsystem utarbetas med gemensamma kriterier och överenskomna principer. EU har lämnat ett starkt stöd till initiativet om ett Arms Trade Treaty, bl.a. genom rådsslutsatser i GAERC i december 2007.

FN:s generalförsamling antog hösten 2006 en resolution om ett globalt och rättsligt bindande fördrag om kontroll av vapenhandel. I enlighet med resolutionen inhämtade generalsekreteraren under tiden fram till påföljande

möte medlemsstaternas synpunkter i fråga om genomförbarhet, räckvidd och parametrar. En internationell expertgrupp (Group of Governmental Experts, GGE) tillsattes sedan för att lämna förslag inför det fortsatta arbetet.

Sveriges regering redovisade den 30 april 2007 sina synpunkter till generalsekreteraren och uttryckte därvid förhoppningen att de svenska synpunkterna på ett effektivt sätt skulle bidra till inledande diskussioner om ett vittomfattande och rättsligt bindande instrument avseende import, export och överföring av konventionella vapen.

Sverige och samtliga övriga EU-stater stöder förslaget om ett internationellt vapenhandelsavtal och arbetar aktivt för att ett avtal ska komma till stånd. Utskottet noterar att det i skrivelse 2007/08:114 anges att en av de prioriterade uppgifterna för rådsarbetsgruppen COARM (Council Working Party on Conventional Arms Exports) under 2008 är fortsatta åtgärder för att främja ett globalt fördrag om vapenhandel (Arms Trade Treaty).

Vad gäller *Ottawakonventionen om totalförbud mot truppminor* nämns i skrivelsen att denna, tillsammans med andra multilaterala avtal på området, utgör ett viktigt uttryck för statsamfundets arbete för nedrustning och för att förhindra okontrollerad handel.

Frågan om ett *svenskt och internationellt förbud mot klustervapen* och den därtill hörande frågan om *Osloprocessen* behandlas i tre motioner.

Det finns ingen allmänt accepterad definition av begreppet klustervapen. Vad som i princip oftast avses är en bomb- eller raketkapsel som avfyras, släpps eller på annat sätt avlossas mot ett mål. Kapseln innehåller ett antal mindre stridsdelar, även kallade substridsdelar. När bomb- eller raketkapseln har avfyrats öppnar den sig på en förutbestämd höjd och sprider ut substridsdelarna. Dessa sprids, beroende på faktorer som höjd och fart, och kommer därmed att kunna verka över ett större område än vad en enskild ”vanlig” bomb skulle kunna göra.

Om inte substridsdelen sprängs vid mötet med marken finns det risk för att den får samma verkan som en mina, något som medfört förödande konsekvenser för många civila i konfliktområden på olika håll i världen.

Den tredje översynskonferensen om 1980 års vapenkonvention (Convention on Certain Conventional Weapons, CCW) ägde rum i slutet av 2006. Utskottet konstaterar att Sverige där var aktivt i frågan om en reglering av klustervapen och agerade i syfte att få till stånd förhandlingar med ett juridiskt bindande dokument som slutmål. Tillsammans med 24 andra länder redovisade Sverige under konferensen sin syn på vad en framtida reglering skulle kunna innehålla. Som ett parallellt spår har en diskussion inletts utanför CCW, vilken fått benämningen Osloprocessen.

Oslodeklarationen undertecknades 2007 av 46 stater, däribland Sverige. I deklarationen ställer sig signatärerna bakom ambitionen att före utgången av 2008 sluta ett internationellt avtal om att förbjuda användning, produktion, överlåtande och lagring av klusterammunition som förorsakar oaccep-

tabla civila skador. Inom Osloprocessen har tre konferenser ("process conferences") ägt rum sedan starten i Oslo i februari 2007, nämligen i Lima, Wien och Wellington. Dessutom har regionala och tematiska konferenser hållits i Phnom Penh, Belgrad, Bryssel och Livingstone (Zambia). Till utestående ärenden inför den avslutande diplomatiska konferensen i Dublin den 19–30 maj 2008 hör vissa definitionsfrågor, framför allt gällande undantag för vissa typer av klusterammunition. En annan diskussionspunkt utgörs av implikationerna för internationella militära operationer med deltagande såväl av stater som undertecknat en kommande konvention på klusterammunitionsområdet som av stater som inte tillhör signatärerna.

Regeringen bereder för närvarande svenska positioner inför Dublinkonferensen. Utrikesministern har i svar på interpellationerna 2007/08:463 och 525 uttalat att det är Sveriges övergripande målsättning att få till stånd en ambitiös och effektiv internationell reglering av klusterammunition. Vidare anfördes att Oslodeklarationens målsättning är att förbjuda klusterammunition som orsakar oacceptabla civila skador. Detta sätter fokus på de humanitära problem som klusterammunition ger upphov till men är inte liktydigt med ett totalförbud.

Utskottet vill framhålla vikten av att Sverige fortsätter att vara pådrivande för att få till stånd ett heltäckande internationellt förbud rörande klustervapen i enlighet med Oslodeklarationen. I avvaktan på det arbete som påbörjats är utskottet inte berett att nu förorda någon svensk reglering i frågan.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U217 (v) yrkande 1, 2007/08:U229 (mp) yrkande 3, 2007/08:U314 (v) yrkandena 1–4, 2007/08:U327 (fp, m, kd, mp, v, c) yrkande 2, 2007/08:U361 (s) yrkandena 9–11 samt 2007/08:Sf277 (v) yrkande 2.

Internationellt samarbete – Europeiska unionen

Motionerna

Vänsterpartiet förespråkar i kommittémotion 2007/08:U23 (v) yrkande 6 att Sverige inom EU bör verka för att de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport ska bli vägledande för hela unionen.

Miljöpartiet anför i kommittémotion 2007/07:U24 (mp) yrkande 7 att Sverige borde begära utträde ur Europeiska försvarsbyrån (EDA).

I den enskilda motionen 2007/08:U333 (fp) yrkande 1 argumenteras mot ett hävande av EU:s vapenembargo mot folkrepubliken Kina.

Socialdemokraterna menar i kommittémotion 2007/08:U361 (s) yrkande 13 att EU:s uppförandekod måste vara restriktiv och tillämpas strikt.

Utskottets överväganden

I EU finns en politiskt bindande *uppförandekod för exporten av krigsmateriel* från unionen. Under 2005 reviderades och förtydligades koden på ett flertal viktiga punkter och stärktes därmed. Koden ger medlemsländerna vägledning för en mer konvergent tillämpning av deras nationella lagstiftning inom området. För export av produkter med dubbla användningsområden gäller sedan 2000 en gemensam europeisk lagstiftning i samtliga EU-länder. Detta betyder sammantaget att exportkontrollen för EU som helhet kraftigt förstärkts och gått i en mer restriktiv riktning.

I en motion begärs *svenskt agerande för att EU:s uppförandekod för vapenexport ska vara restriktiv och tillämpas strikt*. En annan motion menar att *Sverige bör verka för att svenska riktlinjer ska bli vägledande inom hela EU*. Utskottet konstaterar att varje medlemsland enligt EG-fördragets artikel 296 får vidta åtgärder som det anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel. Med stöd av artikeln har EU:s medlemsländer antagit nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Samtidigt finns, som nämnts, den politiskt bindande uppförandekoden som innebär att länderna i viss utsträckning samordnar sin exportpolitik. I sammanhanget är det värt att erinra om skrivelsens redogörelse gällande det aktiva agerandet från svensk sida. Sverige har varit initiativtagare och även lett utarbetandet av riktlinjer för tillämpning av vissa av uppförandekodens kriterier.

Koden innehåller gemensamma kriterier för export av krigsmateriel. Dessa ska tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Kriterierna utgör en form av minimireglering, och medlemsländerna kan ha egna, striktare, riktlinjer.

Uppförandekoden är indelad i två delar. Den första delen innehåller åtta kriterier som vart och ett ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta vapenexport till ett land. Kriterierna avser

- situationen i mottagarlandet (kriterierna 2, 3, 7 och 8),
- situationen i mottagarlandets region (kriterium 4),
- avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden (kriterierna 1, 5 och 6).

Till kriterierna har tillämpningsbestämmelser utarbetats av rådsarbetsgruppen COARM (Council Working Party on Conventional Arms Exports). Initialt togs tillämpningsbestämmelser fram för kriterierna 2–4, 7 och 8 (innehållet i samtliga kriterier redovisas i regeringens skrivelse). Under våren 2007 slutfördes så utarbetandet av bästa praxis för tolkningen av uppförandekoden genom införandet av riktlinjer för tillämpningen av kodens kriterier 1 (vapenembargon), 5 (medlemsstaternas nationella säkerhet) och 6 (mottagarlandets uppträdande i det internationella samfundet).

Som komplement till EU:s uppförandekod finns en användarguide till ledning för tillståndsmyndigheterna i medlemsstaterna. Där sammanfattas riktlinjerna för genomförandet av kodens tillämpningsbestämmelser. Användarguiden uppdateras med jämna mellanrum, senast i juli 2007.

Av skrivelsen framgår att en årlig rapport tas fram om genomförande och förbättringsbehov när det gäller EU:s uppförandekod. Enligt regeringen visar de årliga rapporterna att uppförandekoden har lett till viktiga förändringar såväl i medlemsländernas nationella regelverk som i deras exportpolitik.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att EU:s samordnade verksamhet för information och tekniskt bistånd på exportkontrollområdet, s.k. *outreach*, syftar till att stärka det internationella exportkontrollsystemet också utanför unionen genom att öka förståelsen för behovet av exportkontroll och de krav denna ställer. Syftet med *outreach*-verksamheten är att stimulera andra länder att utveckla liknande system för exportkontroll. Verksamheten riktas främst mot länder och regioner som för närvarande inte deltar aktivt i den verksamheten inom de multilaterala exportkontrollregimerna. Enligt ett förslag som är under behandling i COARM kommer ett EU-*outreach*-seminarium att hållas under det svenska EU-ordförandeskapet 2009.

I en motion föreslås att *Sverige ska begära utträde ur Europeiska försvarsbyrån (EDA, European Defence Agency)*. EU antog i december 2003 en säkerhetsstrategi där unionens utrikes- och säkerhetspolitiska inriktningar och prioriteringar beskrivs. Som ett led i utvecklingen mot en krishanteringsförmåga och en gemensam försvarsmaterielpolitik inrättades 2004 ett särskilt organ, Europeiska försvarsbyrån. Regeringen har beslutat att Sverige ska delta i försvarsbyrån, som har följande huvuduppgifter:

- Utveckla en gemensam försvarsförmåga avseende krishantering.
- Stödja och utveckla europeiskt försvarsmaterielsamarbete.
- Stärka den europeiska försvarsteknologiska och industriella basen med syfte att skapa en internationellt konkurrenskraftig europeisk marknad för försvarsmateriel.
- Förbättra effektiviteten inom europeisk försvarsforskning och teknologi.

Utrikesutskottet anser att bl.a. Europeiska försvarsbyrån på sikt bör kunna bidra till en mer sammanhållen struktur för försvarssamarbetet inom EU, och därmed till en stärkt europeisk förmåga att genomföra krishanteringsinsatser.

EU:s vapenembargo mot Kina, som tas upp i en motion, infördes mot bakgrund av händelserna på Torget vid den himmelska fridens port år 1989. Embargot är inte heltäckande och definierar inte vilken typ av krigsmateriel som omfattas. Sverige har valt att tillämpa embargot strikt och tillåter inte någon krigsmaterielexport till Kina. Under 2004 och 2005 fördes diskussioner om ett hävande av embargot, men dessa avstannade, bl.a. till

följd av Kinas antagande av en ny lag riktad mot Taiwans självständighetssträvanden, den s.k. anti-secessionslagen. I december 2006 hade rådet för yttre förbindelser (GAERC) åter överläggningar i frågan. Då någon anledning till omvärdering av tidigare ståndpunkter inte fanns, var något upphävande emellertid inte aktuellt. Sverige var ett av de länder som ansåg att förutsättningar för ett hävande inte förelåg. Frågan om ett hävande av embargo har inte aktualiserats under 2007.

I sammanhanget vill utskottet framhålla att Sverige i förberedelserna för förhandlingar om ett reviderat partnerskaps- och samarbetsavtal mellan EU och Kina betonat vikten av att grundprinciper om bl.a. mänskliga rättigheter samt nedrustning och icke-spridning återspeglas i avtalet.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U23 (v) yrkande 6, 2007/08:U24 (mp) yrkande 7, 2007/08:U333 (fp) yrkande 1 samt 2007/08:U361 (s) yrkande 13.

Det svenska regelsystemet – ändringar och information

Motionerna

Vänsterpartiet menar i kommittémotion 2007/08:U23 (v) yrkandena 2 och 5 att man i stället för att poängtera näringspolitiska aspekter vad gäller den svenska krigsmaterielexporten, ska lägga betoning på vikten av en restriktiv krigsmaterielexport, MR-perspektiv, internationella säkerhetspolitiska aspekter samt frågan om ett demokratikriterium avseende sådan export.

Exportrestriktionerna ska enligt yrkande 4 utvecklas så att svensk krigsmateriel inte längre kan exporteras till stater som bryter mot folkrätten. Bestämmelserna om följdleveranser med anknytning till svensk krigsmaterielexport bör enligt motionens yrkande 1 bli mer restriktiva. En tidsgräns måste sättas för hur länge följdleveranser kan pågå, och möjligheterna att avbryta dessa ska stärkas. I yrkandena 7–9 föreslår *Vänsterpartiet* att ett regelverk utarbetas för svensk import respektive uthyrning och utlåning av krigsmateriel till andra stater. Regeringen föreslås i sin årliga skrivelse till riksdagen om strategisk exportkontroll redovisa den svenska krigsmaterielimporten och uthyrningen av krigsmateriel.

Socialdemokraterna påtalar i kommittémotion 2007/08:U361 (s) yrkande 12 behovet av en ny krigsmateriellagstiftning. Liknande krav på skärpning och översyn av regelverket framförs i de enskilda motionerna 2007/08:U255 (s) och 2007/08:U271 (s).

Miljöpartiet föreslår i kommittémotion 2007/08:U24 (mp) yrkande 5 att inkomsterna för leasing av krigsmateriel tas upp i den totala siffran för vapenexporten.

I kommittémotion 2007/08:U230 (mp) yrkande 1 framför *Miljöpartiet* att samma riktlinjer som gäller för krigsmateriel för strid (KS) också ska tillämpas för övrig krigsmateriel (ÖK).

I den enskilda motionen 2007/08:U228 (m) anförts behovet av att överväga nya riktlinjer eller förtydliga regelverket för export av krigsmateriel och materiel för dubbel användning.

Utskottets överväganden

I ett flertal motioner framhålls behovet av en *ny lagstiftning för export och import av krigsmateriel* respektive utarbetande av ett *regelverk för Sveriges import, utlåning och uthyrning av krigsmateriel* till andra stater.

Utskottet konstaterar att den socialdemokratiska regeringen i juli 2003 beslutade om direktiv för en översyn av krigsmateriellagstiftningen (dir. 2003:80). Krigsmaterielutredningens förslag presenterades i september 2005 i betänkandet KRUT – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9). Något förslag till ny lagstiftning på området eller lagrådsremiss presenterades inte av den socialdemokratiska regeringen före riksdagsvalet 2006.

Efter regeringsskiftet pågår nu i Regeringskansliet en beredningsprocess rörande bl.a. utredningsförslaget från 2005. Utskottet konstaterar att utredningsförslagen bl.a. innefattade regelverk för *import av och uthyrning/leasing av krigsmateriel*. Utskottet anser att resultatet av det pågående beredningsarbetet bör avvaktas.

Beträffande förslaget om att det i den årliga exportkontrollskrivelsen ska redovisas import respektive uthyrning och utlåning av krigsmateriel konstaterar utskottet att redan fjolårets skrivelse utökades med ett avsnitt om leasing.

Frågan om *svenska regler för följdleveranser* tas upp i en motion.

I den proposition (1991/92:174) som ligger till grund för nuvarande krigsmateriellagstiftning konstaterades att det är angeläget att köparna har goda garantier för att kunna erhålla reservdelar och ammunition till inköpt materiel. Denna uppfattning stöddes av riksdagen (rskr. 1992/93:61). Utrikesutskottet anförde följande vid sin behandling av propositionen i betänkande 1992/93:UU1:

Utskottet delar den principiella syn som kommer till uttryck i såväl 1971 års riktlinjer som i propositionen, dvs. att köparna av svensk krigsmateriel måste ha goda garantier för att få reservdelar eller ammunition till inköpt materiel.

— — —

Det bör i sammanhanget noteras att följdleveranser endast aktualiseras till stater till vilka utförseltillstånd tidigare givits och vilka därmed blivit föremål för en grannlaga helhetsbedömning enligt riktlinjerna, exempelvis vad avser faktorer som involvering i internationell konflikt, inre väpnade oroligheter och respekt för mänskliga rättigheter. Det faktum att en noggrann helhetsbedömning alltid föregår beslut om leverans minskar givetvis sannolikheten för att följdleveranser till ett krigförande land aktualiseras.

Det är väsentligt att också i detta sammanhang understryka att de nu gällande och de föreslagna riktlinjerna för följdleveranser inte innebär någon given rätt för en köpare att erhålla följdleveranser, utan varje ärende behandlas för sig vid regeringens avgörande. Om omständigheterna så motiverar, finns således möjligheter för regeringen att i det enskilda fallet frånga de generella riktlinjerna.

Det bör också nämnas att de ovillkorliga hindren alltid gäller.¹

Utskottet bedömde i betänkande 1992/93:UU1 att, i förhållande till vad som då gällde, någon ytterligare skärpning inte var påkallad vad avsåg riktlinjerna för leveranser av reservdelar, ammunition och andra följdleveranser.

Utrikesutskottet konstaterar att det i den pågående beredningen i Regeringskansliet av förslagen från Krigsmaterielutredningen även ingår att överväga förslagen från Följdleveransutredningen (SOU 1999:38) om regler för följdleveranser. Utskottet anser att resultatet av beredningsarbetet ska avvaktas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U23 (v) yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7–9, 2007/08:U24 (mp) yrkande 5, 2007/08:U228 (m), 2007/08:U230 (mp) yrkande 1, 2007/08:U255 (s), 2007/08:U271 (s) samt 2007/08:U361 (s) yrkande 12.

Handel med krigsmateriel – svensk utrikespolitik och politiken för global utveckling

Motionerna

Miljöpartiet uttrycker i kommittémotion 2007/08:U24 (mp) yrkande 1 att den fortsatt höga vapenexporten utgör ett problem. I yrkandena 2, 3 och 6 utvecklas denna tankegång till att kräva stopp för export av krigsmateriel till diktaturer, införande av ett demokratikriterium för vapenexport samt beaktande av faktorer som fattigdom och underutveckling då avgöranden om vapenexport ska tas. Yrkande 4 behandlar vikten av att inte bedriva vapenexport till krigförande länder.

I kommittémotion 2007/08:U230 (mp) yrkandena 2 och 3 kräver *Miljöpartiet* dels att länder som ägnar sig åt omfattande och grova kränkningar mot de mänskliga rättigheterna inte godtas som mottagare för vapenexport, dels att en tydlig analys av läget vad gäller de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet genomförs innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas. I yrkandena 4–6 utvecklas kraven på analys av fattigdomsbekämpningen i mottagarlandet, införandet av ett demokratikriterium i regelverket samt förbud mot vapenexport till diktaturer. I yrkande 7 framförs krav på en tydlig konsekvensanalys för de länder till vilka krigsmateriel ska säljas. Att ett land befinner sig i väpnad konflikt med ett annat land ska utgöra hinder för försäljning av krigsmateriel oavsett om krigsförklaring har avgetts eller

¹ "Ovillkorliga hinder" avser beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige tillträtt, exempelvis EU-sanktioner, samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

inte, enligt vad som framkommer i *yrkande 8*. *Yrkande 9* uttrycker vidare att om ett land är invecklat i en internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt ska inte försäljning av krigsmateriel ske till landet.

I *Vänsterpartiets* partimotion 2007/08:Sf277 (*v*) *yrkande 1* begärs ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum. Kommittémotion 2006/07:U206 (*v*) *yrkandena 2–4* anför såväl folkrättsliga och konfliktrelaterade motiv som brott mot mänskliga rättigheter. Här framförs krav på att Sveriges militära samarbete med Israel måste upphöra, att Sverige snarast bör upphöra med all vapenimport från Israel samt att den svenske militärattachén i Israel återkallas. Likaledes anför i *Vänsterpartiets* kommittémotion 2006/07:U227 (*v*) *yrkande 4* att Sverige bör upphöra med all import av krigsmateriel från Israel. I kommittémotion 2007/08:U23 (*v*) *yrkande 3* anför att Sverige ska upphöra med export av krigsmateriel till de stater som har trupper i och för ett folkrättsvidrigt krig i Irak.

I den enskilda motionen 2007/08:U330 (*kd*) *yrkande 2* framförs att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland måste upphöra.

Enligt den enskilda motionen 2007/08:U248 (*s*) ska det vara klart uttryckt i riktlinjerna för det svenska exportkontrollarbetet att en grundläggande utrikespolitisk målsättning för Sverige är att verka för global nedrustning och internationell fred och säkerhet.

Utskottets överväganden

Utskottet behandlar i detta avsnitt en rad motioner som tar upp frågor om överensstämmelse mellan å ena sidan svensk export av krigsmateriel och å den andra svensk utrikespolitik respektive politiken för global utveckling. Här ingår motioner om exportens förenlighet med främjande av demokrati, folkrätt och mänskliga rättigheter.

Krigsmaterielexporten är nödvändig för att vårt land ska kunna bevara kompetens och utvecklings- och produktionskapacitet på det försvarsindustriella området och upprätthålla en hög försvarsteknologisk nivå. Detta är en förutsättning för en trovärdig militär alliansfrihet. Exporten får emellertid inte ha destabiliserande verkan i vår omvärld. Den får endast äga rum om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för den, och den får inte strida mot Sveriges utrikespolitik. Här bör också framhållas Sveriges möjligheter att bidra till internationell fred och säkerhet genom effektiv medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet. Att bästa tänkbara materiel då finns att tillgå ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt genomförande av sådana viktiga uppdrag.

Sverige för en i jämförelse med andra länder restriktiv politik när det gäller export av krigsmateriel. Exportkontrollen av krigsmateriel och andra strategiska produkter är grundlig. I enlighet med lagen (1992:1300) om krigsmateriel och de riktlinjer som regeringen lagt fast och som godkänts

av riksdagen prövas varje exportaffär innan ett utförelsetillstånd utfärdas. Riktlinjerna anger att en balans måste finnas vid varje exporttillfälle mellan Sveriges säkerhets-, försvars- och utrikespolitiska intressen.

Exportkontrollen är underkastad parlamentarisk insyn genom Exportkontrollrådet, som består av representanter för samtliga riksdagspartier. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) fattar beslut i krigsmaterielärenden. Om ett ärende har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt ska det överlämnas till regeringen för prövning.

Riksdagens beslut 2003 om en *svensk politik för global utveckling* lade grunden för en samstämmig politik för en rättvis och hållbar global utveckling. Utgångspunkten är att nationella politiska beslut har globala återverkningar och att alla politikområden kan bidra till arbetet med att bekämpa fattigdom. Två perspektiv ska vara vägledande vid prioriteringar och utformning av politiken för global utveckling: ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att människors rättigheter ska utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. Det innebär också att fattiga kvinnors, mäns och barns behov, intressen och förutsättningar ska vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Ett antal huvuddrag ska genomsyra politiken, både vad gäller åtgärder och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå. De grundläggande värdena är demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Hållbar utveckling omfattar hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet. Politiken ska därutöver inriktas på två övriga huvuddrag där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan, nämligen konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

Utskottet har i en rad sammanhang, däribland i de två senaste årens betänkanden om svensk exportkontroll (bet. 2005/06:UU12 respektive 2006/07:UU12), betonat vikten av samstämmighet i politiken. Utskottet betonade i dessa sammanhang att kraven på samstämmighet självfallet även gäller för den svenska krigsmaterielexporten. Utskottet underströk att huvuddragen tillsammans med perspektiven och målen för den svenska politiken för global utveckling måste genomsyra den svenska krigsmaterielproduktionen och -exporten.

Utskottet välkomnar att årets skrivelse ägnar uppmärksamhet åt en mer sammanhållen bedömning av i vilken mån den svenska krigsmaterielexporten ansluter till de överordnade målen när det gäller samstämmighet mellan olika politikområden för global utveckling. Särskilt framhäver skrivelsen EU:s uppförandekod, vars åttonde kriterium utgör det s.k. utvecklingskriteriet, där Sverige har varit särskilt aktivt i utarbetandet av riktlinjer.

De svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel har två övergripande kriterier för när utförseltillstånd kan lämnas. Med anledning av motionsförslag om att *avbryta krigsmaterielexport* anför utskottet följande.

Utförseltillstånd kan lämnas dels om utlandssamverkan behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels om samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. En totalbedömning ska göras av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt i de nyss angivna grundläggande principerna. Utskottet anser att sannolikheten är liten för att tillstånd ska beviljas för krigsmaterielexport till diktaturer.

Frågan om *stopp för vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland*, som tas upp i en motion, har också tidigare varit föremål för utskottets överväganden. Utskottet konstaterar att det i dag inte finns någon lagstiftning som reglerar import av krigsmateriel. Den svenska importen av försvarsmateriel från Vitryssland styrs av det svenska försvarets behov, mål och tilldelade medel. Det bör i sammanhanget framhållas att Sverige inte köper vapen från ett land som är föremål för sanktioner genom beslut i exempelvis FN eller EU och som innebär handelsrestriktioner. Några sådana sanktioner är i dag inte riktade mot Vitryssland.

Vad gäller export av krigsmateriel från Sverige till Vitryssland kan utskottet utifrån den redovisning som görs i skrivelsen konstatera att någon sådan inte förekom under åren 2005–2007. Utskottet noterar också att det av redovisningen av svensk export 2007 av små och lätta vapen framgår att någon export av sådana vapen till Vitryssland inte ägt rum.

Utskottet har i flera tidigare betänkanden, senast i betänkande 2006/07: UU12, tagit ställning till *yrkanden om enskilda länder och områden*. Utskottet konstaterar att det gällande regelsystemet syftar till att så långt som möjligt uppnå politiskt samförstånd i dessa, många gånger svåra, avvägningsfrågor. För prövning av ansökningar om utförseltillstånd tillämpas det restriktiva svenska regelverket på området. Varje ärende avseende export av krigsmateriel ska prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i enlighet med det svenska regelverket och de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Förbud mot utförsel gäller när s.k. ovillkorliga hinder föreligger, exempelvis ett beslut om vapenembargo i FN. I det svenska regelverket finns inte utrymme för någon annan formell uppdelning i tillåtna eller förbjudna länder. Det här redovisade synsättet har bäring även på det yrkande som tar upp export av krigsmateriel till *länder som har trupper i Irak*. Utskottet vill även understryka vad som har berörts i tidigare betänkanden, nämligen att riksdagen inte får fatta beslut i förvaltningsangelägenheter i vidare mån än som följer av grundlagen eller riksdagsordningen.

Vad gäller de motionsvis väckta kraven avseende *Sveriges militära samarbete med Israel* och *svensk import av viss israelisk krigsmateriel* konstaterar utskottet att importen skett i syfte att säkra det svenska försvarets möjligheter att klara sina uppgifter. Utskottet konstaterar vidare att Sverige inte exporterar krigsmateriel till Israel.

Med avseende på yrkandet om *återkallande av den svenske militärattachén i Israel* erinrar utskottet om tidigare gjorda bedömningar av ansvarsfördelningen i ambassadfrågor. I tidigare sammanhang har utskottet påpekat att det är regeringen som har att avgöra hur Sveriges utrikesrepresentation ska utformas inom ramen för de budgetmedel som riksdagen anslår. Det är därför utskottets uppfattning att det inte finns anledning för riksdagen att delge regeringen någon särskild ståndpunkt i denna fråga.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2006/07:U206 (v) yrkandena 2–4, 2006/07:U227 (v) yrkande 4, 2007/08:U23 (v) yrkande 3, 2007/08:U24 (mp) yrkandena 1–4 och 6, 2007/08:U230 (mp) yrkandena 2–9, 2007/08:U248 (s), 2007/08:U330 (kd) yrkande 2 samt 2007/08:Sf277 (v) yrkande 1.

Små och lätta vapen

Motionerna

Socialdemokraterna efterlyser i kommittémotion 2007/08:U361 (s) yrkande 7 en reglering av handeln med små och lätta vapen. I yrkande 8 anføres att Sverige bör inrätta en nationell handlingsplan för lätta vapen.

Miljöpartiet önskar i kommittémotion 2007/08:U231 (mp) yrkande 1 se en ökad öppenhet så att det ska gå att urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen. I yrkande 2 begärs ökad restriktivitet i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.

Vänsterpartiet förespråkar i kommittémotion 2007/08:U217 (v) yrkande 2 svensk ratifikation av FN:s s.k. eldvapenprotokoll. I yrkande 3 begärs förbättrad märkning och spårning av små och lätta vapen. Särskilda avgifter bör enligt yrkande 4 tas ut för överföring av lätta vapen till och från Sverige. En begäran om förslag på hur de medel som tillkommer via dessa avgifter ska förvaltas och fördelas riktas till regeringen i yrkande 5.

Utskottets överväganden

Begreppet små och lätta vapen (SALW) omfattar i princip handeldvapen, som bärs och avfyras av en person. Det avser också lätta vapen som är avsedda att bäras och användas av upp till tre personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner, exempel på den senare är tunga kulsprutor, granatgevär och bärbara luftvärnsmissiler.

Ökad öppenhet vad gäller *hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen* begärs i en motion. Utskottet välkomnar att regeringen med start i fjolårets exportkontrollskrivelse lämnar utökad information på flera områden, däribland om små och lätta vapen. I skrivelsen redovisas värdet av exporten av små och lätta vapen respektive bärbara luftvärnsmissiler, s.k. MANPADS (Man-Portable Air Defence Systems), enligt definitionen i FN:s vapenregister. I skrivelsens bilagor återfinns tabeller över vapen i dessa två kategorier med angivande av mottagarland, produkt/materiel, utförelsestatus och värde. I den bilaga som utgör ISP:s bidrag påpekas också uttryckligen vilka länder och summor som är aktuella specifikt för granatgevärssystemet Carl Gustaf och pansarskott AT 4.

Med anledning av motionsförslaget om *svensk ratifikation av FN:s vapenprotokoll* samt *förbättrad märkning och spårning av små och lätta vapen* anför utskottet följande.

FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och två tilläggsprotokoll, ett om människohandel och ett om människosmuggling, antogs av generalförsamlingen år 2000. Ett tredje tilläggsprotokoll till konventionen, det s.k. vapenprotokollet, antogs av generalförsamlingen år 2001 genom resolution 55/255. Riksdagen har godkänt konventionen och de båda förstnämnda protokollen.

Frågan om vilka författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga för att Sverige ska uppfylla bestämmelserna i vapenprotokollet har utretts på uppdrag av Justitiedepartementet (Ju/2004/11713/PO). En jämförelse mellan protokollet och den svenska vapenlagstiftningen ger vid handen att svensk rätt i stora delar uppfyller protokollets krav. Det är egentligen bara i en större fråga svensk rätt saknar regler, och den gäller märkning av skjutvapen. För att leva upp till protokollet i den delen behövs regler om märkning av skjutvapen bl.a. vid tillverkning och import. Vidare behövs bestämmelser om bevarande av uppgifter om märkning samt regler rörande kriminalisering av åtgärder hänförliga till reglerna om märkning.

Eftersom vapenprotokollet är ett s.k. blandat avtal kräver emellertid ett genomförande av protokollet åtgärder inte bara på nationell nivå utan också på gemenskapsnivå. Vapenprotokollet har undertecknats och står inför sin ratifikation. Flera bestämmelser i protokollet, bl.a. de om märkning, faller under gemenskapsrätten. Det sagda innebär att Sverige som medlem i EU inte på egen hand kan genomföra protokollet i svensk rätt. Ett genomförande måste ske i nära samarbete med EU.

Det första steget för svenskt vidkommande bör bli att avvakta att de bestämmelser i vapenprotokollet som faller under gemenskapsrätten inarbetas i EG-rätten i form av ändringar i EG:s vapendirektiv. Först därefter blir det aktuellt med ändringar i svenska författningar.

Utskottet har inhämtat från Utrikesdepartementet att man avvaktar det arbete som pågår inom EU på området.

Reglering av handeln med små och lätta vapen, ökad restriktivitet i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen och inrättandet av en nationell handlingsplan för lätta vapen efterlyses av motionärerna.

De multilaterala avtalen och instrumenten om nedrustning och icke-spridning är viktiga uttryck för statssamfundets arbete med nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerade flöden av andra vapen. Det krävs dock att de också kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att de uppställda målen ska uppnås. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument som möjliggör för enskilda stater att uppfylla sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Exportkontrollen utövas nationellt. Det åligger Sverige att se till att vår exportkontroll är ansvarsfull och pålitlig. För att det svenska regelverket på krigsmaterielområdet ska förbli ändamålsenligt och verklighetsanpassat tillsatte regeringen 2003 en utredning som skulle göra en översyn av den svenska krigsmateriellagstiftningen i ljuset av de förändringar som skett inom de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska områdena. Utredningen lämnade sitt betänkande KRUT – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9) i februari 2005. Därefter har betänkandet remissbehandlats, och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Sverige tar också aktiv del och ansvar i det internationella arbetet på exportkontrollområdet. Arbetet för att effektivt förhindra spridning måste bedrivas på olika nivåer och i olika internationella forum. Sverige är därför aktivt såväl i de multilaterala exportkontrollregimerna som på EU-nivå för att ytterligare stärka exportkontrollen som ett instrument för icke-spridning och mot okontrollerade flöden av konventionella vapen.

Utskottet vill här peka på den redogörelse som återfinns i skrivelsen för arbetet mot spridning av små och lätta vapen. Där framgår att det i olika internationella forum, såsom FN, OSSE och EU m.fl., pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen.

FN:s arbete med små och lätta vapen syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridning är också angeläget för att förhindra brottslighet och terrorism. FN antog 2001 ett handlingsprogram för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen, vilket utskottet redovisat i tidigare betänkanden. I enlighet med handlingsprogrammet hölls år 2006 en översynskonferens i New York. Nästa möte av detta slag äger rum den 14–18 juli 2008.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) antog år 2000 ett dokument om lätta vapen som avser kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning och informationsutbyte, säker förvaring samt överskottsmateriel. Detta är den i dag mest

heltäckande och långtgående internationella överenskommelsen om små och lätta vapen. Sverige var under 2006 initiativtagare till att utveckla ett samarbetsavtal (Memorandum of Understanding) mellan OSSE och UNDP inom lätta vapen-området. Detta avtal ger ökade möjligheter till genomförande av och ekonomiskt stöd till framtida lätta vapen- och ammunitionsprojekt inom OSSE. Som ett resultat av detta samarbete startade under 2007 genomförandet av ett projekt i Vitryssland som syftar till att öka säkerheten i förvaring och hantering av lätta vapen. Projektet drivs i samarbete mellan OSSE och UNDP. Vidare startade under 2007 ett liknande projekt i Montenegro också det i samarbete mellan OSSE och UNDP på basis av samarbetsavtalet.

EU:s program för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen antogs 1997 och reviderades 2002. En EU-strategi med en handlingsplan för att bekämpa destabiliserande anhopning och spridning av små och lätta vapen antogs av Europeiska rådet i december 2005. Inom den multilaterala exportkontrollregim som benämns Wassenaararrangemanget finns rapporteringsskyldighet rörande handel med dessa vapen.

Utskottet anser att hotet från en okontrollerad spridning av små och lätta vapen måste tas på stort allvar. Därför är insatser för att förhindra spridningen av sådana vapen av stor vikt i det konfliktförebyggande och fredsbyggande arbetet. Utskottet välkomnar att regeringen i internationella forum verkar pådrivande för åtgärder mot spridningen av små och lätta vapen. Sverige verkar för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare, agenter, förmedlare och mellanhänder. Till de frågor som regeringen särskilt har drivit hör bl.a. internationellt samarbete om märkning och spårning av lätta vapen och kravet på slutanvändarintyg för att tillåta export. Utskottet noterar att Sverige genom Utrikesdepartementet och Sida lämnar stöd till projekt avseende insamling och förstöring av lätta vapen, kapacitetsuppbyggnad för lagstiftning, gränskontroll m.m.

Vad gäller motionsförslaget om *särskilda avgifter för överföring av lätta vapen till och från Sverige* konstaterar utskottet att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) finansieras med avgifter som tas ut av de företag som tillverkar krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Ett direkt samband mellan myndighetens verksamhet och företagens betalningar har undvikits genom att avgifterna inbetalas till staten och inte till myndigheten. ISP:s löpande verksamhet anslogsfinansieras på sedvanligt sätt, och kostnadstäckning uppnås genom utdebitering till företagen årsvis i efterskott.

Förslag från 2006 om ett ändrat avgiftssystem för finansiering av ISP:s verksamhet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utrikesdepartementet har överlämnat en remiss till Lagrådet i frågan. Syftet med de i lagrådsremissen föreslagna ändringarna är att vidga kretsen av avgiftsskyl-

diga och att få till stånd ett system där avgifternas storlek fördelas på ett mer proportionerligt sätt mellan de företag som berörs av ISP:s verksamhet. Utskottet anser att resultatet av beredningsarbetet bör avvaktas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U217 (v) yrkandena 2–5, 2007/08:U231 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 2007/08:U361 (s) yrkandena 7 och 8.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Internationellt förbud rörande klustervapen, punkt 1 (s)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Olle Thorell (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U361 yrkande 11 och avslår motionerna 2007/08:U229 yrkande 3 och 2007/08:U314 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Det är vanliga människor som dödas och skadas av klustervapen – över 90 % av dem som drabbas är civila. Klustervapen är beteckningen på bomb- eller raketkapslar som innehåller en mängd mindre delar, s.k. substridsdelar. Kapseln öppnar sig och substridsdelarna sprids ut över ett större område. Dessa vapen drabbar i första hand civila, dels genom att delarna sprids över ett så stort område, dels genom att många inte exploderar på en gång utan ligger kvar för att explodera vid ett senare tillfälle, kanske när de hittas av lekande barn eller av någon som försöker odla sin jord i krigets spår.

Sverige har sedan tidigare ett internationellt anseende som ger vår röst tyngd i nedrustningsfrågor, ett anseende som medför ansvar. Den borgerliga regeringens passivitet visar beklagligt nog att den inte är beredd att ta det ansvaret. Trots att en enig riksdag förra året ställde sig bakom att Sverige ska arbeta för ett internationellt förbud mot klustervapen har regeringen agerat svagt.

Sverige deltar visserligen i Osloprocessen, det arbete för att få till stånd ett sådant förbud som initierades av den norska regeringen. Men i stället för att verka för en så bred definition som möjligt av vad som ska omfattas av förbudet har Sverige arbetat för att skapa undantag för den svenska bombkapsel 90.

Inom kort kommer det avgörande mötet i Osloprocessen att hållas i Dublin. Vi socialdemokrater kräver att regeringen där med full kraft verkar för en så bred definition som möjligt och därmed ett så kraftfullt förbud som möjligt. Norge förbereder nu intensivt det avgörande mötet i Dublin för ett internationellt förbud mot klustervapen. I Dublin måste deltagande länder visa sina kort och avgöra hur bred definitionen av klustervapen ska vara. Länder som Sverige och Norge, med en stark humanitär tradition, måste våga vara drivande för att nå en så bred definition som möjligt och därmed ett internationellt förbud mot klustervapen som blir heltäckande för alla olika klustervapen.

2. Internationellt förbud rörande klustervapen, punkt 1 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U314 yrkandena 1–3 och avslår motionerna 2007/08:U229 yrkande 3, 2007/08:U314 yrkande 4 och 2007/08:U361 yrkande 11.

Ställningstagande

Klustervapen är vapensystem som innehåller ett antal mindre stridsdelar, s.k. substridsdelar, vilka sprids över stora områden. Klustervapen drabbar civila urskillningslöst och är att betrakta som inhumana vapen i samma kategori som exempelvis massförstörelsevapen. Det finns ingen internationellt vedertagen definition av klustervapen, men FN-organen Unmas, UNDP och Unicef har utarbetat förslag till en definition. Då definitionsfrågan är av stor betydelse för det fortsatta arbetet för ett förbud mot klustervapen bör Sverige stödja den av FN föreslagna definitionen.

Eftersom klustervapen har samma effekt som personminor vid användning är det rimligt att Sverige förbjuder även dessa. Sverige behöver precisionsvapen, inte urskillningslösa vapen. År 2006 blev Belgien det första landet i världen att förbjuda klustervapen. Även Norge har infört ett moratorium mot klustervapen. Sverige bör följa Belgiens exempel och förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen.

I februari 2007 anordnades en regeringskonferens i Oslo som utmynnade i ett avtal som innebär att ett förbud mot ”klustervapen som orsakar oacceptabel skada på civilpersoner” ska vara slutförhandlat senast 2008. Sverige var ett av länderna bakom avtalet. Trots detta bestämde sig den svenska

regeringen för att inte delta på det nästkommande mötet inom ramen för Osloprocessen som hölls i Peru i maj 2007. Det är av yttersta vikt att Sverige deltar i återstående möten inom Osloprocessen.

3. Internationellt samarbete m.m., punkt 2 (s, v, mp)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s), Olle Thorell (s) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U217 yrkande 1 och 2007/08:U361 yrkande 9 och avslår motionerna 2007/08:U327 yrkande 2 och 2007/08:U361 yrkande 10.

Ställningstagande

Förslaget om en ”Framework Convention on International Arms Transfers”, ett ramverksfördrag rörande internationella vapenöverföringar, även känt som Arms Trade Treaty, bygger på de rättsprinciper som FN:s handlingsplan gällande små och lätta vapen hänvisar till. Arms Trade Treaty stipulerar att varje internationell överföring ska vara tillståndspliktig. Vidare anges vissa villkor för att en överföring ska kunna tillåtas, i korthet följande:

- Överföringen får inte stå i strid med uttryckliga folkrättsliga förbud mot vissa överföringar eller vissa vapen.
- Vapnen får inte komma att, eller riskera att användas på ett sätt som strider mot FN-stadgan eller internationell humanitär rätt eller kränker mänskliga rättigheter eller för att begå folkmord.
- Vid tillståndsprocessen bör man beakta överföringens effekt med avseende på framför allt hållbar utveckling och regional säkerhet. Därtill inbegriper Arms Trade Treaty en bestämmelse om upprättande av ett internationellt register för överföringar av små och lätta vapen.

FN:s generalförsamling antog den 6 december 2006 resolution 61/89 som i praktiken innebär att de första stegen mot ett juridiskt bindande Arms Trade Treaty tas. Resolutionen, som syftar till att undersöka förutsättningarna att få till stånd ett omfattande och effektivt internationellt regelverk för överföringar av konventionella vapen, fick mycket stort stöd. Den innebär i korthet att en expertgrupp ska utses senast 2008. Dessförinnan ska synpunkter från FN:s medlemsstater lämnas angående genomförbarheten, tillämpningsområdet och föreslagna parametrar hos ett sådant fördrag. I

juni hade omkring 80 stater inkommit med sina synpunkter, däribland alla medlemsstater i EU. Det är angeläget att Sverige på ett målmedvetet och bestämt sätt medverkar till att fördraget blir verklighet.

Sverige har hittills hållit en tämligen låg politisk profil i denna fråga. Detta har varken varit påkallat eller legat i linje med vad som kunnat förväntas av Sverige. Arms Trade Treaty har nämligen mycket goda utsikter att bli en hörnsten i det globala arbetet för att minska antalet små och lätta vapen i omlopp och för att åstadkomma en ansvarsfull handel med dessa vapen. Vi efterlyser ett mer kraftfullt svenskt engagemang i frågan. Sverige bör uttrycka sitt stöd för Arms Trade Treaty och verka för att ett sådant avtal kommer till stånd. Sverige bör i sina bilaterala kontakter med andra länder understryka vikten av ett framtida fördrag och betydelsen av att många länder engagerar sig i detta arbete. Sverige bör också verka för att skrivningar i ett framtida fördrag blir så konkreta, specifika och operativa som möjligt, så att ett fördrag också i praktiken möjliggör en ansvarsfull, reglerad vapenöverföring.

4. Svenskt initiativ till en FN-konferens, punkt 3 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:Sf277 yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige bör i FN ta initiativ till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner inom vapenexport och vapenhandel, i enlighet med ett förslag som presenterats av Amnesty International. Organisationen konstaterar att kortsiktiga vinstintressen och politiska fördelar styr merparten av den internationella vapenhandeln. De s.k. G 8-länderna, dvs. världens rikaste länder, tillåter företag att engagera sig i hemlig, svagt reglerad internationell handel i vapen, teknik och utbildning. Dessutom undermineras parlamentarisk insyn och offentligt ansvarsutkrävande för handeln. Det saknas t.ex. effektiv lagstiftning i G 8-länderna för att förhindra export till länder vars säkerhetstjänster är kända för att använda legitim utrustning för att utöva tortyr.

Amnesty Internationals förslag fokuserar särskilt på G 8-länderna och innebär bl.a. att länderna skulle förbinda sig att inte tillåta internationella överföringar av vapen, om sådana överföringar skulle innebära brott mot internationell rätt inklusive FN-stadgan, vapenembargon eller andra beslut av FN:s säkerhetsråd samt internationella fördrag. Detta skulle i synnerhet

gälla i situationer där det förekommer hot om våld eller användande av våld i internationella relationer, allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, allvarliga brott mot den internationella humanitära rätten i internationella konflikter samt folkmord eller brott mot mänskligheten.

5. Internationellt samarbete – EU, punkt 4 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U23 yrkande 6 och avslår motionerna 2007/08:U333 yrkande 1 och 2007/08:U361 yrkande 13.

Ställningstagande

Regeringens skrivelse förklarar att EU:s uppförandekod är ”politiskt bindande”. Det låter utmärkt. Men synar man regeringens skrivning närmare kan man läsa: ”Vad beträffar exporten av krigsmateriel från unionen ger EU:s politiskt bindande uppförandekod för vapenexporten medlemsländerna vägledning för en mer konvergent tillämpning av deras nationella lagstiftning inom området.” Den bindande uppförandekoden för EU-ländernas krigsmaterielexport gestaltas inte i några konkret formulerade, i reell mening bindande regler och bestämmelser. I stället är uppförandekoden endast en vägledning för hur man ska handla i olika situationer. Den syftar dessutom till något så svävande som en ”mer konvergent tillämpning”. Frågan uppkommer då hur man mäter denna konvergens. Rimligtvis kan det uppstå olika uppfattningar om vad som är konvergent och vem eller vilket land som är mest konvergent eller divergent i förhållande till andra.

Sverige har ofta berömt sig av att de svenska riktlinjerna för krigsmateriel-export är de mest restriktiva i världen. Inga andra EU-länder har oss veterligen invänt mot detta påstående. Det vore därför rimligt att Sverige inom EU verkade för att de svenska riktlinjerna blir riktningssivande för övriga EU-länder.

6. Europeiska försvarsbyrå, punkt 5 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U24 yrkande 7.

Ställningstagande

De svenska vapenexportreglerna borde få en mer restriktiv tolkning. Någon annan gångbar väg finns inte, menar vi. Speciellt inte om regeringen har demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling som ledstjärnor för den svenska utrikespolitiken. Denna restriktivitet borde naturligtvis även prägla det fortsatta arbetet med revideringen av EU:s s.k. uppförandekod.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet finner det märkligt att EU å ena sidan säger sig vilja verka för nedrustning och exportkontroll, men å andra sidan lägger allt större resurser på egen krigsmateriel och på att utveckla nya vapensystem inom den gemensamma försvarsbyrån. EDA, Europeiska försvarsbyrån, bildades 2004. Byråns syfte är att utveckla försvarskapaciteten, stärka samarbete om krigsmateriel, stärka försvarsindustrin i Europa samt främja militär forskning och utveckling. Totalt finns det 94 tjänster inom EDA; fyra av dessa innehas av svenskar. Vi ser EDA som en del av en militarisering av EU som vi starkt motsätter oss. I ISP:s bidrag till årets skrivelse om strategisk exportkontroll uppmärksammar myndigheten att ett ”förenklat och avbyråkratiserat samarbete mellan de europeiska länderna ... inte får resultera i en nedrustning av den vid internationella jämförelser strikta svenska exportkontrollen”. Vi delar dessa farhågor och anser att Sverige därför borde begära utträde ur EDA. Det krävs mer än fagra ord för att svenska folket ska återfå förtroendet för hanteringen kring svensk vapenexport.

7. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 6 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U23 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7–9 samt 2007/08:U24 yrkande 5 och avslår motionerna 2007/08:U228, 2007/08:U255, 2007/08:U271 och 2007/08:U361 yrkande 12.

Ställningstagande

Sveriges militära alliansfrihet har haft till resultat en satsning på ett starkt militärt försvar och, som en förutsättning för detta, en omfattande industriell krigsmaterielproduktion. Av lönsamhetsskäl har denna produktion skett i större serier än vad som behövts för att täcka det svenska försvarets behov. Överskottet har gått på export. Krigsmaterielexporten har alltså finansierat en del av Sveriges försvar.

Regelverket gällande vapenexporten har många kryphål som gjort det möjligt att utöka den svenska exporten även till länder där man vet att det begås grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Krigsmateriel har också exporterats till välkända latent konflikthärdar, trots att dessa när som helst kunnat bli skådeplats för en väpnad och krigisk utveckling.

Under åren har regelverket tolkats mer generöst och praxis har vidgats. Vad gäller följdleveranser av krigsmateriel var detta fallet i så hög grad att konstitutionsutskottet begärde att frågan skulle utredas. Så har också skett. Utredningen var dock av besynnerligt slag. Den visade att olika länder hade mycket skilda bestämmelser, tolkning och praxis i fråga om följdleveranser. Likväl drog utredaren slutsatsen att bestämmelserna var likartade i olika europeiska länder. Utredningen gav ett starkt intryck av att utredaren hade inlett sitt arbete med att först skriva slutsatserna och därefter skrivit själva utredningstexten. Vänsterpartiet och Miljöpartiet har i tidigare motioner påpekat denna besynnerliga skillnad mellan redovisade konkreta utredningsresultat och utredarens slutsatser.

Det har blivit alltmer uppenbart att det svenska regelverket för krigsmaterielexporten inte fungerar som det från början var tänkt, nämligen att export av denna typ av produkter skulle omfattas av ett förbud, från vilket undantag kunde göras, samt att man skulle vara restriktiv med att bevilja sådana undantag. Den ursprungliga tanken har urholkats, och genom praxis har undantagen blivit regel. ISP och Exportkontrollrådet har i de flesta fall inte ansett att exporthinder förelegat, detta trots att en rad länder som Sverige exporterat till varit inflammerade krishärdar, ofta med auktoritärt styre och kännetecknade av brott mot mänskliga rättigheter. Vänsterpartiet och Miljöpartiet menar att de svenska riktlinjerna måste stramas upp så att bestämmelserna gällande följdleveranser av krigsmateriel blir mer restriktiva genom att en tidsgräns etableras för hur länge dessa kan pågå.

Krigsmaterielutredningen (KRUT) tillsattes för att se över det svenska regelverket för krigsmaterielexport. När *Krigsmaterielutredningen – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel* (SOU 2005:9) presenterades visade sig utredningen på intet vis ha haft som mål att strama upp det svenska regelverket. Vad den gick ut på var endast att anpassa det svenska regelverket till den praxis som gällde för svensk handel med krigsmateriel. I stället för att vara en utrikes- och säkerhetspolitisk fråga sågs krigsmaterielexporten mer som en näringspolitisk fråga – en fråga om att tjäna pengar. Det är ett mycket märkligt sätt att se på produkter som kommer

till användning i konflikter och krig. Det torde vara på sin plats att erinra sig militärteoretikern Karl von Clausewitzs berömda ord om att ”krig är utrikespolitik fast med andra medel”. Krigsmaterielproduktion och -export är med andra ord inte en enkel fråga om snöd vinning. Betydligt större värden än snäva ekonomiska överväganden är involverade i frågor som handlar om konflikter, kris, krig och krigsmateriel samt affärer med sådan materiel.

Regeringen har i årets skrivelse om strategisk exportkontroll (skr. 2007/08:114) förklarat att man avser att lägga fram en proposition under 2008 med Krigsmaterielutredningen som grundval. Inget kan, som vi ser det, vara både olyckligare och olämpligare än detta.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser att man, vad gäller den svenska krigsmaterielexporten, i stället för att betona snäva näringspolitiska aspekter bör hävda vikten av demokrati, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska perspektiv.

Enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport bör Sverige inte exportera krigsmateriel till stater som för krig eller till konflikthärdar. Detta kringgås uppenbarligen smidigt genom ”hänvisning till Sveriges utrikespolitiska intressen”, vilka tydligen aldrig behöver definieras.

Det är uppenbart att det svenska regelverket är oklart angående hur Sverige, när det gäller krigsmaterielexporten, ska förhålla sig till stater som för krig i strid med folkrätten. Den nuvarande utformningen ger uppenbarligen utrymme för tolkningar som gör det möjligt för Sverige att understödja länder som begår grova brott mot folkrätten. För folkrättens skull ska dessa typer av tolkningar omöjliggöras.

I KRUT behandlades frågan om huruvida ett demokratikrav skulle kunna ställas för genomförande av krigsmaterielexport. Utredaren ryggade dock för frågan och ansåg den vara alldeles för svår att ta ställning till. Det förelåg omfattande definitionssvårigheter. Det ställningstagande som annars brukar vara så lätt att ta till i debatten – att rubricera något land, en företeelse eller ett visst politiskt uppträdande som demokratiskt eller odemokratiskt – tycktes plötsligt omöjligt. Det ska här medges att frågan inte alls är så lätt att hantera på ett djuplodande och teoretiskt plan som det kan förefalla i den allmänna politiska debatten.

Till följd av den politiska utvecklingen i Pakistan tillkännagav ISP i mitten av november att några nya exportaffärer med landet tills vidare inte kommer att medges. Samtidigt meddelade inspektionen att ingångna avtal kommer att fullföljas och att eventuella följdleveranser kommer att behandlas på sedvanligt sätt.

Vad man vet är att Pakistan under senare tid inte bara som alla andra tidigare år är invecklat i en lång konflikt med Indien om Kashmir, vilket i och för sig borde vara skäl nog för Sverige att avstå från export av krigsmateriel, utan att diktaturen under president Musharraf har gått in i ett

kritiskt skede. Det torde sålunda vara möjligt att i alla fall bedöma när en diktatur ur demokratisk synvinkel blir alltför outhärdlig för att man ska kunna fortsätta med krigsmaterielexport till landet i fråga.

Det torde alltså inte vara helt omöjligt att införa ett demokratikriterium i det svenska regelverket för krigsmaterielexport. Införande av ett sådant kriterium kräver naturligtvis ordentlig utredning, debatt och diskussion. Frågan måste rimligen vara så pass viktig att man inte bara kan skjuta den ifrån sig – framför allt med argumentet att man inte riktigt vet vad demokrati är för något. Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser att ett demokratikriterium bör införas i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.

Den svenska handeln med krigsmateriel handlar inte bara om svensk export av krigsmateriel. Även importen av krigsmateriel utgör en viktig del av den svenska utrikespolitiken. Sverige har importerat krigsmateriel från Israel – ett land som intar en ytterligt känslig och kontroversiell position i det konfliktfyllda Mellanöstern. Sverige har även importerat krigsmateriel från Vitryssland, ett land som brukar kallas för Europas sista diktatur. Av den anledningen menar vi att man bör utarbeta ett regelverk även för den svenska krigsmaterielimporten.

Bara några månader före Irakkriget och i en situation då det fanns anledning att befara att det verkligen skulle bli ett krig i Irak hyrde den brittiska krigsmakten avancerad militär utrustning av Sverige. Utan att höra regeringen hyrde den svenska krigsmakten ut denna utrustning till Storbritannien. Det bör alltså utarbetas ett regelverk för uthyrning och utlåning av krigsmateriel, på samma sätt som det i dag finns ett regelverk för krigsmaterielexport.

Uppgifter om hur krigsmaterielimporten från andra stater och uthyrningen av svensk krigsmateriel till andra stater har utvecklats bör i fortsättningen ingå i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

Från industrihåll brukar man höra att JAS 39 Gripen är så populärt och efterfrågat att nästan alla vill ha det, och det finns väldigt optimistiska försäljningsprognoser för framtiden. En förklaring till den senaste tidens framgångar kan vara att Saab, till skillnad från konkurrenterna, har varit väldigt kreativt när det gäller att hitta på alternativ till ren försäljning. Man har de senaste åren leasat flygplan till bl.a. Tjeckien och Ungern. Detta är ett leasingarrangemang som inte redovisas i den totala exportstatistiken. Bara för leasing till Tjeckien uppgår Saabs inkomster till ca 5,7 miljarder kronor under perioden 2005–2015. Vidare har Saab Microwave Systems leasat ut två Radar AMB Giraffe till Storbritannien.

Det är bra att information om denna leasing tas med i den årliga skrivelserna för exportkontroll, men det vore naturligtvis önskvärt att även den inte obetydliga summa som leasingverksamheten representerar tas med i statistiken, detta då leasingavtalen innebär en betydande intäkt för försvarsindustrin och staten.

8. Riktlinjer avseende krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel, punkt 7 (mp)

av Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:U230 yrkande 1.

Ställningstagande

Regelverket vad gäller krigsmateriel för strid (KS) säger att sådan materiel inte ska säljas till

- stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej,
- stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt,
- stat som har inre väpnade konflikter,
- stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Tillstånd för utförelse av övrig krigsmateriel (ÖK) bör enligt riktlinjerna däremot kunna ges om

- mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat,
- mottagarlandet inte har inre väpnade oroligheter,
- det inte i mottagarlandet förekommer omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Den nuvarande uppdelningen, krigsmateriel för strid, KS, och övrig krigsmateriel, ÖK, med delvis olika villkor beroende på vilken typ av krigsmateriel det handlar om, är inte lämplig. I verklig användning har all krigsmateriel stora effekter för att åstadkomma mänskligt lidande och död.

Regelverket bör därför vara likartat oavsett om det är krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, och det är det något strängare regelverket (KS) som konsekvent ska gälla.

9. Riktlinjer avseende krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel, punkt 7 – motiveringen (v)

av Hans Linde (v).

Ställningstagande

Vänsterpartiet vill som utskottsmajoriteten avslå yrkandet, men med en annan motivering. I Sverige delas krigsmateriel upp i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Som övrig krigsmate-

riel räknas en lång rad olika typer av krigsmateriel, från avancerade radarsystem och helikoptrar till jaktgevär och minröjningsutrustning. I ett par av dessa fall, som t.ex. minröjningsutrustning, kan det finnas goda skäl att man har mindre restriktiva riktlinjer än för krigsmateriel som kan användas i strid. Därför delar Vänsterpartiet inte motionärernas uppfattning att KS och ÖK ska omfattas av samma riktlinjer.

Samtidigt anser Vänsterpartiet att det finns ett stort behov av översyn av vad som räknas som ÖK. Vi ser i flera fall goda skäl för att produkter som i dag räknas som ÖK i stället borde klassificeras som KS och omfattas av mer restriktiva riktlinjer. Ett sådant exempel är radarsystemet Erieye, som räknas som ÖK. Sverige ska exportera Erieye till Pakistan och förhandlar om försäljning med Colombia. Erieye är ett vapensystem som tydligt kan användas som en del i krigsföring. Därför har Vänsterpartiet motsatt sig exporten av Erieye till de två ovannämnda länderna.

10. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U24 yrkandena 1–3 och 6, 2007/08:U230 yrkandena 2–7 och 2007/08:Sf277 yrkande 1 och avslår motionerna 2007/08:U248 och 2007/08:U330 yrkande 2.

Ställningstagande

Sveriges vapenexport fortsätter att ligga på en mycket hög nivå. Trots att den totala försvarsmaterielexporten minskade med 8 % ökade exporten av krigsmateriel för strid med 10 %. Totalt sett hamnade 2007 års export på 9,6 miljarder kronor, vilket utgör en mycket stor export. Trots en i teorin restriktiv vapenexportpolitik ökade exporten med mer än 200 % jämfört med 2001. Antalet länder som Sverige exporterade krigsmateriel till uppgick till 57 stycken 2007, vilket var lika många som under 2006.

Problemet med den svenska vapenexporten är inte bara att den är omfattande, utan också att vi säljer vapen även till förtryckarstater och militär-diktaturer. Detta trots att den borgerliga regeringen säger sig sätta demokrati och mänskliga rättigheter högt på den utrikespolitiska agendan. I den borgerliga regeringens propositioner och skrivelser finns mycket fagert tal om mänskliga rättigheter och demokrati, men någon ändrad attityd från regeringen när det gäller vapenexporten går inte att skönja.

Trots att demokrati är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik sålde Sverige under 2007 krigsmateriel till en rad länder som av flera demokratiinstitut klassas som icke-demokratiska, däribland Pakistan, Förenade Arabemiraten, Kazakstan, Tunisien, Egypten och Oman. Saudiarabien utgör ännu ett exempel. Landet är en av världens mest brutala diktaturer, och Utrikesdepartementet riktar i sin egen rapport stark kritik mot bristen på respekt för mänskliga rättigheter. Det är inte tillåtet att offentligt kritisera islam eller kungafamiljen. Politiska partier är förbjudna och demonstrationer är olagliga. I enlighet med sharia utdöms kroppslig bestraffning i form av piskning och amputering. Dödsstraff tillämpas. År 2005 undertecknade Sverige ändå ett långtgående militärt samarbetsavtal med Saudiarabien.

Genom bl.a. bistånd och politiska insatser har Sverige på olika sätt sökt understödja demokratiska krafter och en demokratisk utveckling i olika delar av världen. Demokrati är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv. I rättighetsperspektivet ingår demokrati och mänskliga rättigheter. Trots detta har svensk praxis möjliggjort att vapenexport till flera icke-demokratiska länder tillåts. Sverige skickar och har skickat vapen till en rad länder som inte är demokratiska.

Vi står fast vid vårt krav att ett demokratikriterium borde införas för de länder som vill köpa svenska vapen.

FN:s utvecklingsorgan UNDP lyfter i sin rapport för 2006 fram problemet att fattiga länders militära investeringar hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet. Pakistan omnämns särskilt då landet lägger 47 gånger mer på militären än på vatten och sanitet, samtidigt som 118 000 människor årligen dör av diarré i landet.

Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen kan direkt motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa problemen med fattigdom. För varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kr på militära utgifter.

När riksdagen beslutade om politiken för global utveckling i december 2003 var huvudpunkten att Sveriges politik måste vara samstämmig: ”Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat.” Alla politikområden ska sträva mot samma mål. Målet är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv och kännetecknas av de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att de fattiga människornas behov, intressen och förutsättningar ska vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Om Sverige ska leva upp till detta mål bör vapenexporten i varje enskilt fall föregås av en problematiserande granskning av huruvida den riskerar att motverka hållbar utveckling. En försiktighetsprincip bör tillämpas i samband med vapenexport, innebärande att om det finns risk för en målkonflikt bör fattigdomsbekämpningen få företräde.

En av de grundläggande förutsättningarna för vapenexport i Sverige är sedan 1971 års riksdagsbeslut att mottagarländerna ska respektera de mänskliga rättigheterna. Trots det tillåts export till en rad länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Förbudet mot export till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna är emellertid inte endast humanitärt motiverat. Att inte sälja vapen till dessa länder är också en säkerhetspolitiskt grundad hållning. Sambandet mellan respekt för de mänskliga rättigheterna och en fredlig utveckling är ett sedan länge erkänt faktum. Omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter kan utgöra ett hot mot stabiliteten såväl inom ett land som i dess omgivning.

I riktlinjerna för vapenexport anges att respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att vapenexport ska beviljas. Det spelar ingen roll om vapnen i sig kan komma att användas för att kränka mänskliga rättigheter eller inte, det räcker med att grova kränkningar förekommer i landet för att vapenexporten ska stoppas.

Att svensk utrikespolitik ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna har av riksdag och regering betonats alltmer under senare år. Omsorgen om och försvaret av de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av den svenska utrikespolitiken.

Trots de hårda skrivningarna ser verkligheten helt annorlunda ut än de restriktiva reglerna ger vid handen. Riksdagens riktlinjer för vapenexport åsidosätts systematiskt. Sverige exporterar stora mängder krigsmateriel till flera länder där svåra brott mot mänskliga rättigheter begås, vilket legitimerar regeringarna politiskt såväl som stärker deras vapenmakt rent konkret.

Exempel på länder där allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer och som fått köpa svensk krigsmateriel 2000–2005:

- Bahrain: Tortyr och annan grym och omänsklig behandling och utbredd straffrihet för förövare. Vapenexport: pansarvärnsvapen för mer än 32 miljoner kronor.
- Pakistan: Systematiska MR-övergrepp, dödsfall i häkte, utomrättsliga avrättningar, mord och andra övergrepp riktade mot minoritetsgrupper, tortyr och annan grym och omänsklig behandling, godtyckliga fängslanden i samband med kriget mot terrorismen samt straffrihet. Vapenexport: delar till torpeder och bomber m.m. för 84 miljoner kronor.

- Thailand: Utomrättsliga avrättningar, dödsstraff, systematisk diskriminering av etniska minoriteter och migrantarbetare samt grava MR-övergrepp i samband med konflikten i södra Thailand. Vapenexport: robotar, pansarvärnsvapen, torpeder m.m. för 324 miljoner kronor.

Länder som ägnar sig åt omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna kan inte godtas som mottagare av krigsmateriel av något slag.

Vapenexporten har påverkan i flera led och på flera områden, t.ex. på flyktingfrågan. Den förra regeringen brukade tala om att det är viktigt att anlägga en helhetssyn på flyktingpolitiken och att politiken mer bör inriktas på åtgärder ägnade att förebygga uppkomsten av flyktingströmmar. Eftersom Sverige genom den nuvarande vapenexportpolitiken i hög grad bidrar till att skapa nya flyktingströmmar med åtföljande humanitära katastrofer, är den mest brådskande förändringen av svensk flyktingpolitik ett omedelbart stopp för den svenska vapenexporten till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.

Med beaktande av alla de effekter vapenexport har måste en tydlig konsekvensanalys redovisas för det land eller de länder till vilka krigsmateriel ska säljas.

11. Krigsmaterielexport och folkrätt, punkt 9 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U206 yrkandena 2–4, 2006/07:U227 yrkande 4, 2007/08:U23 yrkande 3, 2007/08:U24 yrkande 4 och 2007/08:U230 yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

”Vi ska göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än fem miljoner liv under det senaste årtiondet.”

Denna deklaration antogs i september år 2000 av Millenietoppmötet arrangerat av FN. Om Sverige och världens länder menar vad de säger måste det naturligtvis få konsekvenser. Delar av världen präglas av djupgående och komplicerade konflikter, som ofta leder till krig och grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Den internationella vapenhandeln är en viktig drivkraft bakom militära rustningar och bidrar därmed till krig och väpnade konflikter. Därför bör Sverige verka för en radikal svensk och global nedrustning och för att resurser som i dag förlösas på militär rustning omfördelas till insatser som kan förebygga krig och konflikter.

Dessvärre finns nu i stället förslag i Sverige som går i motsatt riktning och som ytterligare öppnar för försäljning av vapen till krigförande länder. Det är förslag som syftar till att göra det enklare att exportera till ett antal strategiskt viktiga länder som Sverige har ett omfattande krigsmaterielsamarbete med.

En konsekvens av detta är att Sverige lättare kan exportera krigsmateriel till krigförande länder, t.ex. USA och Storbritannien. Ett annat exempel är att Sverige, trots långvarig konflikt mellan Indien och Pakistan, kan fortsätta att leverera krigsmateriel till båda parter för att inte undergräva nuvarande och framtida affärskontakter.

I dag pågår sedan fem år ett blodigt krig i Irak, som enligt Amnesty International i år har utsetts till världens farligaste land. Kriget var ett anfallskrig motiverat med lögnen och falska uppgifter om massförstörelsevapen i Irak och om irakiskt samarbete med al-Qaida. Kriget var och är ett folkrättsbrott. Det begicks och begås av en allians av länder med USA i spetsen. Kriget är en pågående förbrytelse med omfattande brott mot mänskliga rättigheter som följd. Det råder delade meningar om hur många som har dött under detta krig. Man vet att 4 000 amerikanska soldater har stupat, men när det gäller antalet irakier är siffran både betydligt högre och betydligt osäkrare. Vad man kan säga utan att fara med osanning är dock att några hundra tusen irakier dött till följd av kriget. Vissa beräkningar, som den som gjorts av den ansedda tidskriften Lancet, gör dock gällande att det rör sig om en miljon döda irakier.

Trots att det råder en krigssituation i Irak, och trots att kriget strider mot folkrätten och det begås grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna varje dag i landet, exporterar Sverige vapen till de krigförande länder som ingår i USA-alliansen. Den sammantagna exporten till dessa länder har t.o.m. ökat sedan föregående år. Krigsmaterielexporten till länder som hade trupper i Irak fördelade sig enligt nedanstående tabell:

Miljoner kronor

<i>Australien</i>	288,8	<i>Litauen</i>	1,0
<i>Danmark</i>	747,9	<i>Polen</i>	9,8
<i>Estland</i>	1,6	<i>Rumänien</i>	0,2
<i>Korea</i>	71,1	<i>Storbritannien</i>	263,3
<i>Kazakstan</i>	0,2	<i>Tjeckien</i>	231,0
<i>Lettland</i>	152,8	<i>USA</i>	858,5
Summa			2 626,2

Samma siffra för föregående år var 2 011,7 miljoner kronor. I dag uppgår den andel av den svenska krigsmaterielexporten som går till stater med trupper i Irak till 27,3 %. Samma siffra förra året var 19,4 %.

Vi menar att Sverige ska upphöra med export av krigsmateriel till de stater som har trupper i och för ett folkrättsvidrigt krig i Irak.

Det är tydligt att det svenska regelverket är oklart gällande hur Sverige, när det gäller krigsmaterielexporten, ska förhålla sig till stater som för krig i strid med folkrätten. Den nuvarande utformningen ger uppenbarligen utrymme för tolkningar som gör det möjligt för Sverige att understödja länder som gör sig skyldiga till grova förbrytelser mot folkrätten.

För folkrättens skull ska denna typ av tolkning omöjliggöras.

Förutom att Israel är den starkaste militärmakten i Mellanöstern är Israel också en stor exportör av krigsmateriel – den femte största i världen. Även Sverige importerar krigsmateriel från Israel. Sverige har också låtit Israel testa krigsmateriel i Sverige, exempelvis obemannade flygplan. I den svåra och djupa konflikt som råder i Israel–Palestina och med grannländerna torde alla typer av militärt samarbete och utbyte, oavsett om det handlar om import eller export av krigsmateriel, anses vara otillständigt. Det strider mot det svenska regelverket att exportera krigsmateriel till Israel. Sverige bör inte heller importera krigsmateriel från Israel.

Vi kräver alltså att all handel med krigsmateriel och allt militärt samarbete med Israel ska upphöra samt att den militärattaché som finns placerad i Israel tas hem. Israel är en stat som genom kriget i Libanon och i andra sammanhang gång på gång brutit mot såväl folkrätten som de mänskliga rättigheterna.

Export av krigsmateriel från Sverige är sedan lång tid reglerad i särskild lagstiftning. Att försäljning av vapen och annan krigsmateriel äger rum trots att det är förbjudet enligt regelverket beror på att dispens ges för sådan export. Dispenser ska rimligtvis vara mer undantag än regel.

Regelverket vad gäller krigsmateriel för strid (KS) säger att detta inte ska säljas till exempelvis

- stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej samt
- stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt.

Trots dessa regler förekommer i princip varje år export av krigsmateriel till stater som enligt ovanstående regler med bred marginal borde diskvalificeras som köpare eller mottagare av krigsmateriel.

Sverige har bl.a. skickat vapen till följande länder som befinner sig i krig, bryter mot de mänskliga rättigheterna eller är diktaturer: USA, Storbritannien, Kina, Kazakstan, Brunei, Indonesien, Malaysia, Thailand, Indien,

Pakistan, Bahrain, Egypten, Förenade Arabemiraten, Oman, Saudiarabien, Tunisien, Mauritius, Namibia och Sydafrika. Totalt exporterade Sverige år 2006 krigsmateriel till 57 länder.

12. Små och lätta vapen, punkt 10 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Max Andersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:U217 yrkandena 2–5 och 2007/08:U231 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2007/08:U361 yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Förenta nationerna antog år 2001 ett protokoll mot den olagliga framställningen av och handeln med eldvapen m.m., vilket kompletterar FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Protokollets bestämmelser upptar huvudsakligen följande: kriminalisering av olaglig handel med eldvapen och ammunition, beslagtalande och förverkande av vapen, förande av vapenregister, märkning av vapen, förvaringskrav, dokumentkrav för export och import samt registrering av s.k. förmedlare eller mäklare ("brokers"). I FN:s handlingsplan rörande små och lätta vapen betecknas eldvapenprotokollet som ett viktigt kompletterande instrument till handlingsplanen och en uttrycklig rekommendation utfärdas att de länder som undertecknat protokollet också ratificerar det.

Sverige var som ordförandeland för EU under 2001 med om att förhandla fram eldvapenprotokollet och skrev för Sveriges del under detsamma den 10 januari 2002. Det är otillfredsställande att Sverige inte ratificerat protokollet ännu, flera år efter underskriften. Två skäl synes ha legat till grund för detta:

- Det har uppmärksamats att en EU-lagstiftning på området väntas. Synpunkten har framförts att i avvaktan på denna bör inte någon svensk ratificering ske. Det måste emellertid antas att FN:s vapenprotokoll är förenligt med kommande EU-lagstiftning och vice versa. Bland EU-länderna har dessutom Belgien, Bulgarien, Cypern, Estland, Holland, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien och Slovenien redan ratificerat protokollet. Förutom Sverige har Europeiska gemenskaperna, Danmark, Finland, Grekland, Italien, Luxemburg, Portugal, Storbritannien, Tyskland och Österrike undertecknat protokollet. Således är elva EU-länder bundna av protokollet som parter, och tio EU-länder och Europeiska gemenskaperna har förbundit sig att inte

motverka dess syfte, såsom undertecknare av protokollet. Därutöver kan fastslås att det under alla omständigheter skulle vara märkligt om de förestående EU-bestämmelserna vore mindre vittgående än de som upptas i FN:s vapenprotokoll.

- Det har framförts att vissa bestämmelser i den svenska vapenlagen inte uppfyllt reglerna i FN:s eldvapenprotokoll, närmare bestämt vad gäller in- och utförsel av skjutvapen till landet, varför protokollet inte kunnat ratificeras. Föregående riksmöte genomförde emellertid en rad skärpningar av den svenska vapenlagstiftningen, även vad avser regler för in- och utförsel av skjutvapen. Därmed har förutsättningarna skapats för att också på denna grund kunna ratificera protokollet.

Mot denna bakgrund ter sig en ratificering av FN:s eldvapenprotokoll som följdriktig, genomförbar och önskvärd. En ratificering skulle bekräfta motiven bakom skärpningarna i den svenska vapenlagstiftningen, och också utgöra ett förväntat stöd från svenskt håll till FN-processen rörande små och lätta vapen. Sverige bör därför snarast ratificera FN:s eldvapenprotokoll.

I FN:s handlingsplan för små och lätta vapen finns ett instrument för märkning och spårning av sådana vapen. Dessvärre uppvisar instrumentet ett flertal brister. Det är inte juridiskt bindande, dess bestämmelser är mindre långtgående än motsvarande i FN:s eldvapenprotokoll och instrumentet innefattar inte märkning av ammunition. Sverige har tillsammans med övriga EU-länder och många andra länder och regioner påtalat dessa brister och försökt att åtgärda dem.

För det första bör det införas ett lagstadgat krav på märkning av producerade, införda och utförda skjutvapen och ammunition. I dag gäller kravet på märkning enbart skjutvapen, och det uppställs ”indirekt” genom att Rikspolisstyrelsen inte tillåter försäljning av omärkta vapen. Frånvaron av ett lagstadgat krav om märkning av skjutvapen är, inte minst i ett internationellt perspektiv, en anomali. Det är rimligt och önskvärt att detta förhållande ändras.

För det andra bör rigorösa krav på märkning av ammunition upprätthållas. I några länder, bl.a. Brasilien, stämplas numera själva baksidan på patronhylsan, och flera andra länder överväger att införa denna metod. Sverige borde också kunna utreda möjligheten att införa en sådan märkning av ammunition. Märkning av förpackningarna där hylsorna förvaras är överlag inte någon effektiv metod för att hindra att ammunition hamnar i orätta händer.

För det tredje bör ett register införas över produktion, import, transitering och export av krigsmaterielklassade små och lätta vapen och deras ammunition. Ett dylikt register vore ett synnerligen värdefullt spårningsverktyg. Inte minst skulle det underlätta det internationella samarbete som krävs för att kontrollera spridningen av små och lätta vapen.

Sammantaget utgör samtliga dessa åtgärder beträffande märkning och spårning centrala delar i varje kontrollsystem som omfattar små och lätta vapen. Det framstår som uppenbart och självklart att Sverige bör införa dem.

Ett led i det internationella arbetet för att stärka kontrollen över internationella överföringar av små och lätta vapen är också att Sverige vidtar åtgärder som matchar de globala eller internationella ambitionerna avseende kontrollsystemet. Överföringarna till, från och genom Sverige av små och lätta vapen är tämligen omfattande. Det är synnerligen angeläget att vinnlägga sig om att dessa överföringar sker på ett ansvarsfullt sätt, särskilt då Sverige är en betydande exportör av små och lätta vapen. I ljuset av detta föreslås följande åtgärder:

1) En utredning bör företas för att fastställa vilka möjligheterna är att utöka krigsmaterielkategorierna med ytterligare en kategori avseende krigsmateriel för närstrid. Små och lätta vapen är de vapen som löper störst risk att hamna på avvägar och missbrukas.

2) Ett exportstopp bör införas för små och lätta vapen till länder där det förekommer barnsoldater. Små och lätta vapen kännetecknas bl.a. av att de är enkla att använda, varför t.ex. barn kan lära sig att bruka dem. Sådant bruk måste med eftertryck stävjas och motarbetas. Av detta skäl är det utomordentligt angeläget att Sverige upprätthåller en strikt position och inför exportstopp av små och lätta vapen till de länder där det finns barnsoldater.

3) Klara regler bör införas för import av små och lätta vapen. Enligt FN:s handlingsplan inom små och lätta vapen ska varje land upprätthålla ett effektivt system för sådan import. Koherenskravet å sin sida ger inte anledning att särskilja bedömningsgrunderna efter överföringstyp. Vare sig det är fråga om en överföring till, från eller genom Sverige bör denna vara kontrollerad, tillståndspliktig enligt lag och ske i överensstämmelse med principerna för den svenska utrikespolitiken. Det är därför centralt att utreda frågan om import av små och lätta vapen, särskilt med anledning av kommande riktlinjer för krigsmateriel.

4) Redovisningen av överföringar av små och lätta vapen bör ske på ett tydligare sätt. I dagsläget kan inte denna redovisning sägas leva upp till de rekvisit som uppställs av FN:s handlingsplan inom små och lätta vapen. Följande åtgärder bör införas för att åstadkomma förbättringar: bruk av mer avgränsade kategorier, inhämtande av uppgifter inte bara angående värdet utan också om det totala antalet små och lätta vapen som överförs samt uppgifter om alla typer av överföringar, alltså förutom export även import, transitering, produktion under licens och vidareexport av små och lätta vapen.

5) Ett nytt särskilt påslag eller en avgift bör införas vid internationella överföringar av små och lätta vapen till och från Sverige. Internationella överföringar av små och lätta vapen medför dessvärre att oerhört stora kost-

nader pådyvlas samhällen, nämligen när sådana vapen kommit på avvägar eller brukats på ett felaktigt sätt. Det är rimligt att de som bedriver internationell överföringsverksamhet får bidra till att bära kostnaderna för att denna tillåts, alldeles oavsett huruvida denna verksamhet är legal eller ej, och även i de fall då det hos överföraren inte har funnits någon avsikt att vapnen ska missbrukas eller komma på avvägar, i Sverige eller utlandet. Ett ekonomiskt påslag för internalisering av dessa kostnader hos dem som bedriver överföringsverksamhet skulle skapa ett ekonomiskt incitament för att säkerställa att internationella överföringar av små och lätta vapen sker på ett ansvarsfullt sätt i samtliga led. Detta kan de juridiska regelverken och politiska påtryckningarna de facto inte tillgodose i dag.

Svenska små och lätta vapen missbrukas och kommer på avvägar i utlandet, liksom små och lätta vapen som importerats till Sverige missbrukas och kommer på avvägar inne i landet. De nya medel som tillkommer via avgifterna för import och export av små och lätta vapen ska avsättas för ändamål såsom freds- och konfliktforskning. Regeringen uppmanas att återkomma till riksdagen med ett förslag om hur dessa nya medel ska förvaltas och fördelas.

Sammantaget skulle dessa åtgärder på ett omedelbart sätt stärka kontrollen över överföringar av små och lätta vapen till, från och genom Sverige. Åtgärderna tjänar det specifika syftet att uppmärksamma de särskilda villkor under vilka sådana överföringar lyder och hur dessa bör ta sig uttryck med avseende på utformningen och tillämpningen av det svenska regelverket på området. Åtgärderna inskärper därför vikten av att överföringar av små och lätta vapen till, från och genom Sverige sker på ett ansvarsfullt sätt.

Sverige lever i många avseenden inte upp till flera av de krav som FN ställer på medlemsländerna vad gäller lätta vapen. De insatser Sverige gör på det internationella planet riskerar därför att motverkas av en bristfällig uppfyllelse av åtaganden på hemmaplan. Nedan följer några exempel på den svenska inkonsekvensen och diskrepansen mellan internationell retorik och nationell praktik.

I FN:s handlingsprogram från år 2001 står att länderna ska öka öppenheten för att kunna bekämpa den illegala handeln med lätta vapen. Sverige är såväl nationellt som internationellt en varm förespråkare av ökad öppenhet. I regeringens skrivelse om vapenexport framgår att regeringen ”har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten, och kontinuerligt [har] sökt förbättra redovisningen i syfte att verka för ökad öppenhet”.

Men den svenska regeringens redovisning av lätta vapen lämnar i praktiken mycket övrigt att önska. Sverige redovisar inte import av vapen över huvud taget och den export som redovisas är så bristfällig att det inte går att särskilja vad som avser lätta vapen och vad som är annan krigsmateriel.

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmaterielklassade lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade exempelvis i att Sverige mellan åren 2000 och 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 46 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.

På den internationella arenan är Sverige ett föredöme som med pondus verkat för en stärkt kontroll av handeln med lätta vapen. Sverige har i dessa sammanhang intagit ett progressivt förhållningssätt. I samband med EU-ordförandeskapet var Sverige pådrivande när det gällde att samordna EU:s politik på området inför den första FN-konferensen om lätta vapen 2001. Denna politik gick bland annat ut på att man inte bara bör fokusera på den illegala handeln utan även bättre måste kontrollera den legala handeln med lätta vapen. Den legala handeln står ju faktiskt för uppemot 90 % av den totala handeln. Man lyfte fram vikten av att stärka exportkontrollen gällande lätta vapen och att införa särskilda kriterier som tar hänsyn till exempelvis mänskliga rättigheter i FN:s handlingsprogram. Sverige och EU betonade dessutom vikten av ökad öppenhet och att medlemsstaterna rapporterar exporten i nationella rapporter.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2007/08:114 Strategisk exportkontroll 2007 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Följdmotionerna

2007/08:U23 av Hans Linde m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport ska stramas upp när det gäller följdleveranser av svensk krigsmateriel så att de blir mer restriktiva genom att man sätter en tidsgräns för hur länge dessa kan pågå och stärker möjligheterna att avbryta följdleveranser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den svenska krigsmaterielexporten i stället för att betona snäva näringspolitiska aspekter på krigsmaterielexporten betonar vikten av demokrati, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska upphöra med export av krigsmateriel till de stater som har trupper i och för ett folkrättsvidrigt krig i Irak.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport bör utformas så att de omöjliggör att svensk krigsmateriel exporteras till stater som bryter mot folkrätten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett demokratikriterium bör införas i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för att de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport ska bli riktningsgivande för hela unionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för den svenska importen av krigsmateriel.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för uthyrning och utlåning av krigsmateriel.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att krigsmaterielimporten från andra stater och uthyrningen av svensk krigsmateriel i fortsättningen bör ingå i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

2007/08:U24 av Bodil Ceballos m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den fortsatt höga vapenexporten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa exporten av krigsmateriel till diktaturer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av demokratikriterium för vapenexporten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte sälja vapen till krigförande länder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att även inkomsterna för leasing av krigsmateriel bör tas upp i den totala siffran för vapenexporten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bidrar till fattigdom och underutveckling.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den europeiska försvarsbyrån.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:U206 av Hans Linde m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sveriges militära samarbete med Israel måste upphöra.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige snarast bör upphöra med all vapenimport från Israel.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenske militärattachén i Israel återkallas.

2006/07:U227 av Hans Linde m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör upphöra med all import av krigsmateriel från Israel.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:U217 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja en global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges av ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, "Arms Trade Treaty".
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svensk ratificering av Förenta nationernas så kallade eldvapenprotokoll.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad märkning och spårning av små och lätta vapen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om särskilda avgifter för överföringar av lätta vapen till och från Sverige.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur de nya medel som tillkommer via avgifterna för import och export av små och lätta vapen ska förvaltas och fördelas.

2007/08:U228 av Björn Leivik (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga nya riktlinjer eller förtydliga regelverket för export av krigsmateriel och materiel för dubbelanvändning.

2007/08:U229 av Peter Rådberg m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta aktivt för ett internationellt förbud av samtliga klustervapen.

2007/08:U230 av Peter Rådberg m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samma riktlinjer som gäller för krigsmateriel i strid (KS) också ska tillämpas för övrig krigsmateriel (ÖK).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att länder som ägnar sig åt omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna inte kan godtas som mottagarland för krigsmateriel av något slag.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska göras en tydlig analys av hur de mänskliga rättigheterna, MR, efterlevs i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska göras en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett demokratikriterium införs i regelverket och riktlinjerna när det ska värderas om ett land kan godtas eller inte som mottagarland för krigsmateriel av något slag.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vapenexport av krigsmateriel från Sverige till diktaturer inte ska tillåtas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en tydlig konsekvensanalys ska redovisas för de land/länder som krigsmaterielen ska säljas till.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att om ett land befinner sig i väpnad konflikt med annat land oavsett om krigsförklaringen har avgetts eller inte ska försäljning av krigsmateriel inte ske till landet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att om ett land är invecklat i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt ska försäljning av krigsmateriel inte ske till landet.

2007/08:U231 av Peter Rådberg m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka öppenheten så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka restriktiviteten i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.

2007/08:U248 av Luciano Astudillo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vapenhandel.

2007/08:U255 av Britta Rådström och Katarina Köhler (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om export av svensk krigsmateriel.

2007/08:U271 av Hillevi Larsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vapenexport.

2007/08:U314 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör anta den definition av klustervapen som FN har föreslagit.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska delta i de kommande mötena inom ramen för Osloprocessen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för ett internationellt förbud mot produktion, handel och användning av klustervapen.

2007/08:U327 av Christer Winbäck m.fl. (fp, m, kd, mp, v, c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja den internationella processen för ett juridiskt bindande Arms Trade Treaty.

2007/08:U330 av Annelie Enochson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland snarast måste upphöra.

2007/08:U333 av Cecilia Wigström i Göteborg och Tina Acketoft (båda fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte häva EU:s vapenembargo mot Folkrepubliken Kina.

2007/08:U361 av Veronica Palm m.fl. (s):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglering av handel med små och lätta vapen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationell handlingsplan för lätta vapen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fortsatt stöd till processen rörande Arms Trade Treaty.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en global uppslutning kring och stöd till förverkligande av Ottawakonventionens intentioner.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges roll i Osloprocessen.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ny krigsmateriellagstiftning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU:s uppförandekod måste vara restriktiv och tillämpas strikt.

2007/08:Sf277 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett svenskt initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel.